

SOLOİ-POMPEİOPOLİS ANTİK DÖNEM KENT PLANINA İLİŞKİN TESPİTLER

Deniz KAPLAN*, Burak BELGE**

Alındı: 27.11.2024; Son Metin: 15.08.2025

Anahtar Sözcükler: Soloi-Pompeipolis; İzgara Planı; Helenistik Dönem; Roma Dönemi; Kilikya.

GİRİŞ

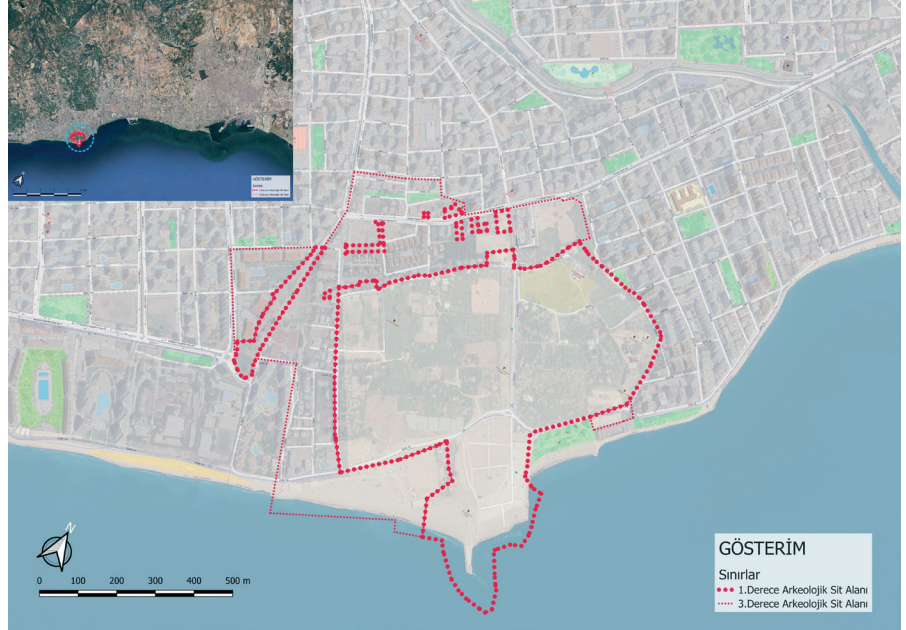
Soloi-Pompeipolis Mersin İli, Mezitli İlçesinin Viranşehir Mahallesi'nde Tepecik Sokak ve çevresine yayılmış, denize kıyısı bulunan geniş bir düzlükte bulunmaktadır. Kent, Doğu Akdeniz'deki önemli antik liman kentlerinden birisidir. Kilikia Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Strabon (XIV, V, 1), Kilikya'nın, Dağlık Kilikia (*Kilikia Tracheia*) ve Ovalık Kilikia (*Kilikia Pedias*) olmak üzere iki ayrı bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Dağlık Kilikya, Korakesion'dan (Alanya) Soloi-Pompeipolis'e kadar olan dağlık bölgede, Ovalık Kilikya ise Soloi-Pompeipolis'den Alexandria ad Isson'a (İskenderun) kadar olan ovalık bölümdedir. Soloi-Pompeipolis, Ovalık Kilikya'nın batı sınırındadır (Magie, 1950; Eckart, 1975; Hild, 2001). Kent, Lyparis Çayı'nın (Mezitli Deresi) Akdeniz'e döküldüğü yerin hemen yakınında kurulmuştur (**Resim 1**).

Kent ile ilgili en erken arkeolojik buluntular, Soloi Höyük'te ele geçmiştir. Soloi Höyükte gerçekleştirilen kazılar, Neolitik Dönem'den başlayarak sırasıyla Kalkolitik, Tunç Çağı, Hitit ve Erken Demir Çağı süreçlerinde kesintisiz olarak yerleşim gördüğünü göstermektedir (Yağcı, 2002). Arkeolojik verilere göre Soloi'un bir liman kenti olarak; MÖ 2 bine tarihlenen *White Slip II* (WS II) ve *Red Lustrous Wheelmade* (RLWM) seramiği nedeniyle Kıbrıs; çömlek mezar buluntusu ve III. Thutmosis dönemine ait bir *skarabe* (pislik böceği) mühür nedeniyle Mısır; maden kalıbı, *drab ware* gibi buluntular nedeniyle de Orta Anadolu ile kara ve denizden ticari ilişkilerinin olduğu görülmektedir (Yağcı, 2023, 397).

Soloi isminin Hititçe'deki sulai (kurşun) ile bağlantılı olduğu önerilse de (Kurt, 2006, 3), kentin kuruluşuna ilişkin antik kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. Soloi'un kuruluşuna ilişkin ilk tanıklık, Atina ve Solon ile ilişkilidir. Diogenes Laertios'a göre (Solon 1, 51) Solon, Kilikia'da Soloi kentini kendi adı ile kurar ve buraya birkaç Atinalı yerleştirir. Batı dillerine "soloikismos" türetimi ile giren Soli (Grekçe Soloi) sözdizimsel dil yanlışı, dilin aykırı kullanımı anlamına gelen bir gramer terimine

* Department of Archaeology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mersin University, Mersin, TÜRKİYE.

** Corresponding Author; Department of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, Mersin University, Mersin, TÜRKİYE.

Resim 1. Soloi-Pompeiopolis'in Mersin kenti yerleşik alanı içerisinde konumu ve yakın çevresindeki mevcut yapı çevre, Viranşehir ve Menderes Mahalleleri

kaynaklık etmektedir. Bu anlamda kent ününü, Solon ile gelen Atinalıların zamanla dili bozarak aykırı konuşan halkına borçludur (Strabon XIV. 2. 28; Özbayoğlu, 1999, 217-8). Strabon ise Soloi'un, Akhalar ve Lindos'dan gelen Rhodoslular tarafından kurulduğunu bildirmiştir. (XIV, V, 8).

Soloi Höyük'te ortaya çıkarılan seramikler ve özellikle Kilikia'da ilk kez ortaya çıkan ve şimdilik sadece Soloi-Pompeiopolis'de ulaşılabilen Arkaik Dönem sima, çörten ve çatı kiremiti parçaları, MÖ 7. yüzyılın başlarından itibaren yoğunlaşan bir koloni etkinliğini ve Soloi'un kolonileşmiş bir liman kenti konumunda olduğunu göstermektedir (Yağcı, 2001, 261-2; 2002, 287; 2006, 35; 2013; 2015, 443-56; Yıldırım, 2017, 72). Ayrıca Arkaik terasta ele geçen seramikler, Soloi'un Doğu Hellen ve Kıbrıs ile olan bu dönemdeki ticari ilişkilerinin varlığına kanıttır (Yağcı ve Kaya, 2012).

Pers egemenliği altında kent, özgürdür. İlk kent sikkeleri, MÖ 5. yüzyılın ilk yarısında darp edilmiştir (Gladis, 1974, 178-9; Gladis, 1974, 178-81). Soloi, Helenistik Çağ'da en parlak dönemlerinden birini yaşamıştır. Büyük İskender MÖ 333'te Soloi'u Issos'ta Perslere karşı kazandığı zafer öncesi hiçbir direnişle karşılaşmadan ele geçirmiştir (Ksenophon, 2.5.7). Soloi'da Helenistik Dönem'de önemli tarihi kişiliklerde yaşamıştır. Stoacı filozof Khrysippos, gökyüzü olaylarını inceleyen Aratos, bitki uzmanı Theophrastos, dil bilimci Krantor, Cicero ve Strabon'un arkadaşı Athenadoros ve heykeltıraş Milon Soloi'un yetiştirdiği ünlülerdir (1) (Özbayoğlu, 1999). Soloi kenti, Mithridates Savaşları esnasında yıkıma uğramış ve ardından yurttaşları, Armenia Kralı II. Tigranes tarafından Tigranokerta'ya sürülmüştür (Jones, 1971). Pompeius Magnus, MÖ 67 yılında Kilikia'yı ele geçirmiş ve Kilikia'daki korsanlık faaliyetlerine son vermiştir. Pompeius, Soloi'ya ele geçirdiği korsanların bir kısmını yerleştirmiştir. Ayrıca Pompeius, kenti yeniden kurmuş ve kent "Pompeiopolis" adını almıştır (Yağcı, 2002; Esch, 2011, 42-3).

Kilikia'da Roma hâkimiyetinin tesis edilmesinin ardından *Pax Romana* sürecinde, diğer Akdeniz kentlerinde olduğu gibi (Kalınbayrak Ercan, 2022, 20), Soloi'da da imar hareketliliğinde bir canlanma yaşanmıştır. Soloi-Pompeiopolis'den günümüze ulaşan liman (Brandon vd., 2010;

1. MÖ 2. yüzyılda yaşamış Soloilu Milon, MÖ 2. yüzyılın ilk yarısında Athena ve Pergamon'da çalışmış heykeltıraş Phyromachos'un öğrencisidir (Künstlerlexikon der Antike, 2001, 521,695).

Boyce, 1958), liman caddesi (Peschlow-Bindokat, 1975; Levick 2000; Güven 2003; Tulunay, 2005) ve hamam kalıntıları (Yıldırım, 2017) bunun en net kanıtlarıdır. Soloi-Pompeiopolis MS 260'ta Sasani Kralı I. Şapur'un istilasına maruz kalmış ve büyük bir yıkıma uğramıştır. Bu tarihten sonra kent bir daha eski günlerine geri dönememiştir.

Soloi-Pompeiopolis, MS 525/7 yıllarında gerçekleşen depremlerin ardından terk edilmiş (Frede, 2000, 50) ve 20. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar bir daha iskân görmemiştir (Magie 1950; Boyce 1958; Sarıkaya Levent 2022, 273). Bu durum Soloi- Pompeiopolis kentinin çok katmanlı bir kent olmadığına işaret etmektedir. Kent geniş bir ova üzerinde morfolojik olarak düz bir hat izleyen ve sadece kuzeydoğusundaki Höyük ile sonradan daha fazla yükseldiği anlaşılan tepe dışında batıya doğru tamamen düz bir morfolojik yapıya sahiptir. Dolayısıyla basit tarımsal müdahaleler dışında bugüne kadar morfolojik ve topografik yapısı değişmeden günümüze ulaşmış ender antik kentlerdendir. Kentin uzun süreli olarak iskân edilmemiş olması bu izlerin korunmasında da rol oynamıştır.

Bu çalışmada, yukarıda kısa bir kent tarihçesi sunulan Soloi-Pompeiopolis'in bugüne kadar herhangi bir çalışmanın içeriğini oluşturmeyen kent planına ilişkin görüşler sunulmaktadır. Bu kapsamda, liman kenti olması vesilesiyle ticaretin ve sosyal yaşamın merkezi olan Liman Caddesi ön plana çıkmaktadır. Liman kentlerinin planlanmasında, limana ulaşımı sağlayan ana aksın ön plana çıktığı ve kentin bu ana eksen etrafında şekillendiği kabul edilmektedir. Bu makale ile Soloi'da kazıları devam eden alanlardan olan Liman Caddesi'nden elde edilen arkeolojik veriler ışığında kent planı ve tasarım ilkeleri irdelenmiştir. Ayrıca, kentin tiyatrosunda sürdürülen kazılarla elde edilen kısıtlı veri, çalışma kapsamında ele alınan arkeolojik verilerin bir diğer kısmını oluşturmaktadır. Soloi-Pompeiopolis kent planına ilişkin önerilerde kullanılan diğer veriler ise 19. yüzyılda kente gelen gezginler tarafından hazırlanan kent planlarıdır.

Arkeolojik ve tarihsel verilere ek olarak, Antik Dönem'de oluşan kentsel yapıyı çevre, günümüze kadar korunmuş olmasa dahi, morfolojik olarak izleri günümüzde farklı biçimlerde takip edilebilmektedir. Antik dönemde kentsel altyapı, üst yapı ve mülkiyet haklarını belirleyen sokak dokusu ve yapı adaları (*insulae*) süreklilik gösterebilmektedir (Leblanc ve Poccardi 1999; Belge, 2015; Belge ve Aydınoglu, 2017, Aydınoglu ve Belge, 2023). Sarıkaya Levent (2008; 107), Mersin kentinin gelişmeye başladığı 19. yüzyılın ilk yarısından itibaren, Soloi-Pompeiopolis'in kentsel gelişmeden etkilenmeye başladığını ve 1960 yılına kadarki dönemde, antik kentteki özellikle anıtsal yapılara ait taşların yeni yapıların inşasında kullanıldığını ve birçok yapının tahrip olduğunu belirtmektedir. 1960 sonrasında ise, kentsel gelişmenin yayılması ve Mezitli İlçesi içerisindeki yoğun konut gelişimiyle, kentsel gelişme antik kenti sarmış ve arkeolojik değerler üzerinde baskı oluşturmuştur. Ancak, Soloi-Pompeiopolis'in MS 6. yüzyılın ilk çeyreğinde bir depremin sonuçları nedeniyle etkinliğini kaybetmiş olmasına rağmen, antik kent sınırları içerisinde yeni yapılaşma olmamış ve Liman Caddesi eksenine beraber önemli izler korunabilmiştir. Arkeolojik kazı ve araştırmalarla ulaşılan sonuçlara ek olarak, morfolojik izler de Soloi-Pompeiopolis'in Antik Dönem kent planına ilişkin fikir verebilecek niteliktedir. Güncel kadastral doku, eski tarihli hava fotoğrafları, güncel hâlihazır harita ve uydu görüntüleri kullanılarak yapıyı çevre izlerinin (bahçe duvarları, alandaki topografik

değişimleri gösteren şevler, ağaç dizileri ve tarımsal alanlar) incelenmesi ile sonuçlar desteklenmiştir.

SOLOİ-POMPEİOPOLİS KENT PLANINA İLİŞKİN TESPİTLER

Soloi-Pompeiopolis'in kentleşme sürecinin bir parçası olan planlama sürecine ilişkin veriler, yoğun olarak kentin Liman Caddesi kazılarında elde edilen arkeolojik verilerden yola çıkılarak elde edilmektedir. Bunun yanı sıra Liman Caddesi'nin doğusunda yer alan Höyük alanındaki tiyatro, tiyatronun batısındaki Aratos'la ilişkilendirilen yapı ve Liman Caddesi'nin batısında bulunan Hamam gibi antik anıtlar, kent planı ile ilgili olarak kapsamlı tespitlerin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Liman Caddesi'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazıların sonuçları henüz detaylı olarak yayınlanmamıştır. Elde edilen veriler, kazı sonucu raporu niteliğindeki yayınlardan edinilmektedir. Bu raporlara ek olarak, 2023 yılı jeoradar sonuçları ve 2024-2025 yılı kazıları ışığında caddenin portiko ve dükkânları ile ilgili bilgiler edinmek mümkün olmaktadır.

Yukarıda vurgulandığı üzere, Antik Soloi Limanı'na kentin içerisinden uzanan bir Liman Caddesi ile ulaşım sağlanmaktadır (**Resim 2**). Pompeiopolis Liman Caddesi, kent kapısıyla liman arasında uzanan, kentin ana eksenini boyunca 450 metre uzunluğunda bir mesafede, kuzeydoğu yönünde uzanmaktadır. Orijinalinde sayısı 200 olan sütunlardan bugün sadece 42 tanesi ayakta. Caddenin genişliği 14.50 metre olup sütunların arasındaki açıklık 3.80 metre ve sütun yüksekliği ise 8.00 metredir. Sütun alt çapı 1 metre, sütun başlığının yüksekliği 1-1.10 metre, başlığın alt çapı 0.83 metredir (Kaya, 2016, 39). Caddede görünürdeki bütün mimari parçalar yerel kireç taşından yapılmıştır.

Liman Caddesi'ndeki arkeolojik araştırma sonuçları, caddenin tarihsel gelişimiyle birlikte kent planının da gelişimine ilişkin öneriler sunması açısından önem arz etmektedir. Liman Caddesinde, 2005-2007 yılları

Resim 2. Soloi-Pompeiopolis Liman Caddesi ve Antik Limanın havadan görünümü

arasında sürdürülen kazılar, caddenin mimari özelliklerine ek olarak, kent planına ilişkin fikir oluşturabilmesi açısından önemli çalışmalardır. Soloi-Pompeiopolis arkeolojik kazıları için oluşturulan ızgara karelaj sistemine göre E-F 39-40-41 olarak isimlendirilen plan karelerde sürdürülen kazılarda *opus sectile*den portiko zemin açığa çıkarılmıştır. Söz konusu *opus sectile* zeminler, sütunlu caddenin doğu sütun sırasına bitişiktir. E-F 39-40-41 plan karelerinde açığa çıkan *opus sectile* zeminin üzerinde ise sonraki evrede (olasılıkla geç antik dönem-MS 525/7 öncesi) içleri kapatılarak kullanılmış dört adet kapı yıkık bir şekilde bulunmuştur (Yağcı, 2007, 175-76, Yağcı, 2008, 149-50) (**Resim 3a**).

Söz konusu kapıların, arkasında kalan mekânların anlaşılabilmesi için 2007 yılında, 2005 yılındaki kazı alanının doğusunda kazılara devam edilmiştir. 2007 yılı kazıları Liman Caddesi'ni dış etmenlerden ve kontrolsüz ziyaretçilerin oluşturabileceği tahribattan korumak için inşa edilen beton duvar ve üzerindeki demir tellerin doğusunda F-G 39-40-41 plan karelerinde gerçekleştirilmiştir. Bu kazılar sonucunda duvarlar ve mekânlar açığa çıkarılmıştır. Söz konusu duvarlar doğu-batı akslıdır ve oluşturduğu mekân 3 metre genişliğindedir. Duvarlar, kapıların tam orta noktalarına denk gelmektedir. Asıl önemli olan ise duvarların Liman Caddesi'nin doğu sütunlarının hizasında aynı aksta olmalarıdır (**Resim 3b**). Kazılar ile edilen veriler ve edinilen bilgiler söz konusu mekânların, portikonun arkasındaki Roma dükkânları olduklarını göstermiştir (Yağcı, 2007, 175-84; Yağcı, 2008, 149-66; Yağcı ve Kaya, 2009, 465-66).

Sütunlu Cadde mimarisinde, sütunların arkasında üzeri kapalı portikoların ve portikoların arkasında ise dükkânların var olduğu bilinmektedir. Bu durum Soloi-Pompeiopolis'in Liman Caddesi olarak adlandırdığımız sütunlarla taçlandırılarak anıtsallaştırılmış ana caddesinde de mevcuttur.

E ve F 39-40-41 plan karelerinde doğu sütun sırasının doğusunda yani arkasında açığa çıkan *opus sectile* zemin, portikonun arkeolojik kanıtıdır (Yağcı, 2007, 175-84; Yağcı, 2008, 149-66; Yağcı ve Kaya, 2009, 465-74). Portikonun genişliği ise yine aynı plan karelerde açığa çıkan kapılar sayesinde öğrenilebilmektedir. Doğru sütun sırası ve günümüz beton koruma duvarının-çitinin altından yükseldiği anlaşılan kapıların birbirine olan mesafesi yaklaşık 10 metredir. Dolayısıyla Liman Caddesi'nin portiko genişliği, 10 metredir.

Roma dükkânlarının genişliğinin ise FG 39-41 plan karelerinde açığa çıkan duvarların her bir sütun aralığı ile olan uyumu da göz önüne alındığında (Yağcı, 2007, 175-84; Yağcı, 2008, 149-66; Yağcı ve Kaya, 2009, 465-74) 3 metre olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın dükkânların

Resim 3a. 2005 yılı kazılarında bulunan *opus sectile* zemin ve Geç Antik Dönem kapılar (Yağcı, 2008)

Resim 3b. 2007 yılı kazılarında sütunların hizasında tespit edilen mekânlar (Yağcı ve Kaya, 2009)

derinliği hakkında arkeolojik kazılar aracılığıyla elde edilen kesin bir bilgi ve ölçü vermek henüz mümkün değildir.

Buna karşın Liman Caddesi'nin hemen doğusunda bulunan yürüyüş yolunda (Viranşehir Caddesi trafiğe kapatılmıştır) gerçekleştirilen jeoradar ölçümler, bu hususta bilgi edinmemize olanak sağlamıştır. Bu alanda gerçekleştirilen hassas ölçümler, kapıların *in situ* olarak yükseldiği noktanın yani beton koruma duvarının olduğu konumun 10 metre doğusunda jeoradar sonuçlarında açık biçimde görülebilen bir anomalinin var olduğunu göstermiştir. Bu anomali, Liman Caddesi'nin doğu sütunlarının aksı boyunca yaklaşık 450 metre kadar yani Liman Caddesi'nin günümüzde korunduğu kısmı kadar uzanmaktadır. Jeoradar ile gerçekleştirilen ölçümler ışığında, söz konusu anomaliye doğu-batı ekseninde eşlik eden başka güçlü anomalilerin varlığını da görülmüştür. Söz konusu doğu-batı akslı anomalilerin, Liman Caddesi'nin sütunları

Resim 4. Liman Caddesi'nin doğusunda yer alan yürüyüş yolunda gerçekleştirilen Jeoradar ölçümlerine göre oluşturulan raster veri

ile aynı aksta oldukları görülmektedir. Yukarıda açıklanan anomaliler, arkeolojik kazılar sonucunda bulunan Roma dükkânlarının kanıtlarıdır. Doğu-batı akslı ve her bir sütuna denk geldiği anlaşılan anomaliler, FG 39-41 plan karelerde arkeolojik açıdan kanıtlanan dükkânların devamı olmalıdır. Doğu-batı akslı anomaliler, kuzey-güney yönlü ve Liman Caddesi'nin doğu sütunları ile aynı aksta uzanan kesintisiz anomalide son bulmaktadır. Bu durum, kuzey-güney akslı anomalinin bir duvar olduğuna işaret etmektedir. Bu duvar, dükkânların arka duvarları olmalıdır. Bu bilgi portikonun doğusundaki, portikoya açılan dükkânların derinliğinin 10 metre olduğuna işaret etmektedir (**Resim 4**). Yukarıda kazılar ve jeoradar ölçümler ile elde edilen veriler değerlendirildiğinde, Liman Caddesi'nin doğu bölümünün portiko ve dükkânlarının derinliğinin yaklaşık 20 metre olduğu anlaşılmaktadır.

Liman Caddesi'nin batı bölümünün mimari tasarımına ilişkin arkeolojik veriler ise 2024 yılı kazılarında ele geçmiştir. 2024 yılı kazıları, B-C 72 plan karelerinde gerçekleştirilmiştir. Kazılarda bir kaide ve *opus sectile* zemin açığa çıkarılmıştır. Söz konusu kaide, Liman Caddesi'nin kuzeye doğru bugün kayıp olan batı sütun sırasına ait bilinen tek örnektir. Kaidenin batısında sarı, mavi ve siyah kare ve sekizgen taşlardan oluşturulmuş zengin bir zemin düzenlemesi bulunmaktadır. *Opus sectile* kaplamalı zeminin konumu, cadde içerisindeki yerin anlaşılması bakımından bilgi vermektedir. Kaidenin hemen batısında yani arkasında yer alması sebebiyle, *opus sectile* kesin olarak Liman Caddesi'nin batı bölümünün portiko zemini olmalıdır. Bu durum, Liman Caddesi'nin batı bölümünün caddenin doğu bölümündeki tasarım ile benzer olduğuna kanıttır (Bala ve Kaplan, 2025) (**Resim 5**). Dolayısıyla caddenin batı sütun sırasının batısında da portikonun varlığı arkeolojik olarak kanıtlanmaktadır. Ancak dükkânlar için henüz elimizde bir kanıt mevcut değildir. Liman Caddesi'nin doğu tasarımından yola çıkıldığında, batı portikonun arkasında dükkânların var olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla Liman Caddesi'nin batı bölümünün portiko ve dükkânları, doğu bölümündeki gibi, 20m derinliğe sahip olduğu kabul edilebilir. Arkeolojik kazılar ve jeoradar ölçümler ile elde edilen veriler bir araya getirildiğinde Soloi-Pompeiopolis Liman Caddesi'nin yol, portiko ve dükkânlar ile birlikte toplam 55m genişliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Roma kentlerinin tasarımında karşılaşılan bir diğer husus ise, kuzey-güney yönlü uzanan *cardo maximus* doğu-batı yönlü kesen *decumanus*

Resim 5. Liman Caddesi, Batı Bölümü.
B-C 72 *opus sectile* ve Liman Caddesi batı
kaidesi (Kazı arşivi 2025)

Resim 6. Coğrafi Bilgi Sistemleri kullanılarak güncel halihazır harita ve uydur görüntüsüyle çakıştırılan haritalar, korunmuş izler ve eksenler (Mavi renkli alanlar *decumanus maximus* ve hamam kalıntısını, kırmızı renkli çizgiler ise bahçe duvarı, ağaç dizileri, mülkiyet izleri, kadastral yollar ve arkeolojik yapı kalıntıları gibi morfolojik izleri göstermektedir.) a. Tremaux, 1863 b. Beaufort, 1812 c. Tremaux, 1863 tarihli harita üzerinde işaretli Roma Hamamı kalıntıları ve korunmuş izler d. Beaufort, 1812 tarihli harita üzerinde sur duvarı izleri ve olası Batı Kapısının önerilen Decumanus Maximus eksenine ilişkin ilişkisi

maximus olarak adlandırılan bir başka cadde ile beraber planlanmış olmasıdır. Soloi-Pompeiopolis kenti Liman Caddesi kazılarında, doğu-batı eksenli ana caddeye ilişkin arkeolojik bulgular da ele geçirilmiştir.

Liman Caddesi'nin üzerinde D ve E karelej sıralarının 33, 34, 35 ve 36 numaralı plan karelerini kapsayan alanda caddenin cephe mimarisinden farklı bir yapılanma açığa çıkarılmıştır. Bu yapılanma *cardo maximus decumanus maximus* bağlayan bir kapı yapısı, *nymphaion* ya da *nymphaion* kapı yapısı kompleksi olarak yorumlanmıştır. Böyle bir yorumda bulunulmasının temeli, yukarıda değinilen alanlarda açığa çıkarılan ve Sütunlu Cadde'nin cephe mimarisine uymayan yapı

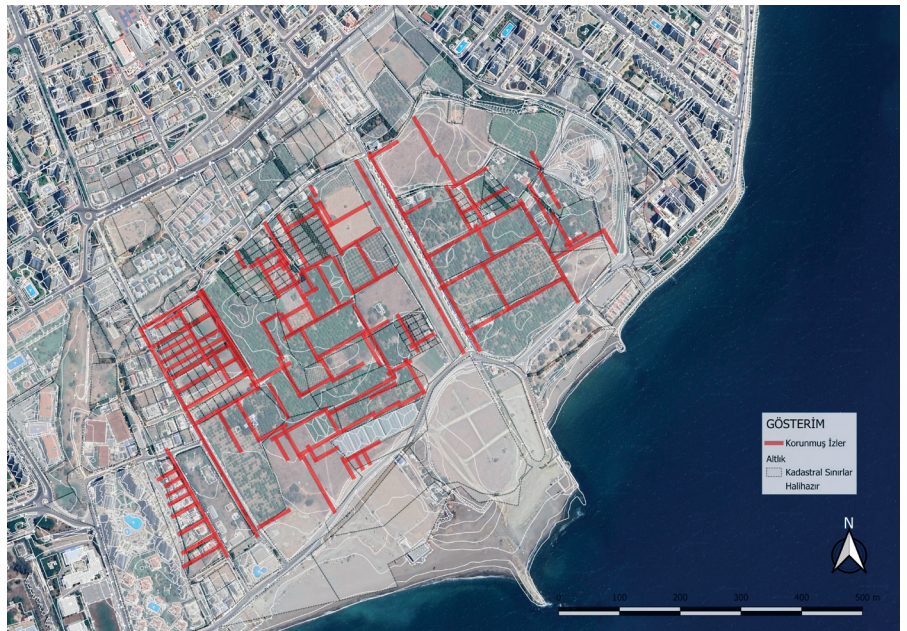
2. Soli Pompeiopolis, liman, sütunlu yol ve doğu-batı uzanımlı bir yolu gösteren üç boyutlu canlandırma (Yağcı ve Kaya, 2012, Şahin Burat 2013, 66-70).

öğelerinin, kanat yapıları oluşturan bir tasarıma sahip olma olasılığıdır. Bu yapının, höyük ve kentin önemli kamu yapılarından tiyatro, Aratos'un anıt mezarı gibi yapılar ile aynı eksende oluşu, bir *decumanus maximus* açılan kapı yapısı olma ihtimalini öne çıkarmaktadır (Yağcı ve Yiğitpaşa, 2018, 123-31).

Decumanus maximus eksenini için belirlenen alan, Yağcı ve Yiğitpaşa'nın (2018) belirttiği gibi, antik kent planında bilinen diğer anıtsal yapılarla bütünlük sağlamaktadır. Doğu batı eksenli ana cadde eksenini doğuda tiyatroya doğrudan bağlanmaktadır (2). Arkeolojik bulgular, arazide yapılan gözlemler ve gezginler tarafından hazırlanan haritalar dikkate alındığında kentin doğusunda bir kapının bulunmadığı açıktır. Kentin doğusunda Mezitli Deresi yatağının bulunması da bu görüşü desteklemektedir. Doğu batı eksenli ana caddeyi batı yönünden takip ettiğimizde ise, kısmen korunmuş arkeolojik izlerle hamam yapısı olduğu düşünülen yapının güney sınırından geçmekte olduğu görülmektedir. Ayrıca, cadde eksenini Beaufort'un 1812 tarihli haritasında Kapı/Gate olarak belirlediği noktaya bağlanmaktadır (Resim 6).

Bu noktada, antik kent planının kuzey-güney ve doğu-batı doğrultulu iki ana caddenin merkezinde şekillendiği anlaşılmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, antik kentlerin sokak dokusu ve anıtsal yapı izleri günümüze kadar morfolojik olarak taşınabilmektedir. Bu bağlamda güncel kadastral doku, eski tarihli hava fotoğrafları, güncel hâlihazır harita ve uydu görüntüleri üzerinden bir değerlendirme yaptığımızda, Soloi-Pompeipolis antik kent sınırları içerisinde bahçe duvarı, ağaç dizileri, mülkiyet izleri, kadastral yollar ve arkeolojik yapı kalıntıları olarak korunmuş izlerin ızgara plan şemasına işaret ettiği görülmektedir (Resim 7).

Bu bağlamda, korunmuş morfolojik izlerle birlikte Liman Caddesi'nin genişliğine referansla *insulae* genişliğinin 55 metre olduğu açıktır. 55 metre genişliğindeki *insulae* büyüklüğü ve 5 metre genişliğinde ortalama sokak genişlikleri üzerinden şematik-ideal bir kent planı oluşturulduğunda,

Resim 7. Antik Kent sınırları içerisinde bahçe duvarı, ağaç dizileri, mülkiyet izleri, kadastral yollar ve arkeolojik yapı kalıntıları olarak korunmuş izler

Soloi-Pompeipolis'in antik dönem kent planına ilişkin dikkat çekici sonuçlar elde edilmektedir.

55X55 metre *insulae* büyüklüğü ve 5 metre genişliğinde ortalama sokak genişliği ile öngörülen yol şeması içerisinde belirlenen hatlar, antik kent sınırları içerisinde kalan morfolojik izlerle Resim 7'de kırmızı renkle gösterilen bahçe duvarı, ağaç dizileri, mülkiyet izleri, kadastral yollar ve arkeolojik yapı kalıntıları, Resim 8'de mor renkli olarak gösterilmiştir) büyük oranda çakışmaktadır. *Decumanus maximus* eksenini referans alınarak 55 metre *insulae* genişliği ve 5 metre sokak genişliği ile güneyde üç *insulae* büyüklüğü (güneye doğru 3 yapı adası ilerlediğimizde), Limanın korunmuş eksenini ve olası liman girişi ile çakışmaktadır. *Decumanus maximus* hattından kuzeye doğru paralel dördüncü *insulae* (kuzeye doğru 4 yapı adası ilerlediğimizde) ise kentin olası sur izleri ve kuzey kapısı ile çakışmaktadır. *Cardo maximus* eksenini referans olarak batıya doğru gidildiğinde ise sekizinci *insulae* (batıya doğru 8 yapı adası ilerlediğimizde) kentin batı kapısı ve sur duvarları ile sonlanmaktadır. Görüldüğü üzere, korunmuş ve bilinen anıtsal yapılar ve izler, 55 metre genişliğindeki *insulae* sınırları içerisinde kalmaktadır. Aratos'a atfedilen anıt yapıya ek olarak, Liman Caddesi batısında kalan yapı harabeleri de, önerilen *insulae* sistemine tamamen uygundur. Bu bağlamda, antik kentin sur duvarı izleriyle ve olası kent kapılarıyla örtüşen şematik-ideal kent planı irdelendiğinde, özellikle kadastral izler ve sınırlarla çakışmalar dikkat çekicidir (**Resim 8**).

Resim 8. 55X55 metre *insulae* genişliği ve 5 metre sokak genişliği ile kent planı

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Sonuç olarak Soloi-Pompeiopolis'te Roma İmparatorluk döneminde hayata geçirilen *cardo maximus*, Liman Caddesi, anıtsal görünümü ile günümüzde görülür durumdadır (Şahin Burat, 2013, 69, Yağcı ve Yiğitpaşa, 2018, 129). Kentte gerçekleştirilen kazılar sonucunda yayınlanan kazı raporlarından yola çıkıldığında varlığı kanıtlanan ve ancak henüz görünür olmayan *decumanus maximus* ile Soloi-Pompeiopolis'in Roma kent planlılığının bütün verilerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Soloi-Pompeiopolis Roma İmparatorluk dönemi kent planlamacılığında ana unsur olarak karşımıza çıkan bu tasarımın, ön model olarak Helenistik dönemde varlığı anlaşılan kent planından referans alınarak gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır (Yıldırım, 2017, 86). Soloi'da *insula* genişliği 55 metre (165 ayak) olarak tespit edilmişse de *insulaelerin* uzunluğuna ilişkin elimizde bir veri mevcut değildir. Soloi, Pers egemenliğinin ardından Diadochlar dönemi ve Seleukos-Ptolemaios çatışmalarının yoğun olarak yaşandığı MÖ 3. yüzyılda, Kilikia'nın geneline hâkim olan bir kaos dönemi yaşamıştır. MÖ 2. yüzyılda Soloi, Seleukosların egemenliği altında yeniden istikrarlı bir döneme girmiştir (the Real Encyclopaedie, 1929, 936).

Kentin gelişmesinde etkili olan kırılma noktalarına ilişkin arkeolojik veriler de bulunmaktadır. Liman Caddesi'nin doğu portikosunun altında E7 plan karesinde yer alan rögar buluntuları ve Tiyatro'da gerçekleştirilen kazılar sonucunda yapı ile ilgili yapılan olası inşa tarihi önerisi Soloi'un kent planıyla ilgili olarak yukarıda sunulan ızgara sistemin ön modeline ilişkin önemli veriler sunmaktadır.

E7 plan karesinde bulunan rögarda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında birçok farklı gruplara ait seramik bulunmuştur. Rögarın en yukarısında bulunan seramik parçaları ile en altında bulunan seramiklerin birleşim sağlıyor olması ve aynı tipolojiye ait seramiklerin rögarın hem üst hem de alt seviyelerinde bulunması bütünlük sağlamaktadır. Muhtemelen rögarın içine düşen rögar kapağı içi su dolu olabilecek alanda basınç oluşturarak seramiklerin taşın üzerine çıkmasına neden olmuştur. Taşın düştüğü alanın altında bulunan Demetrios III sikkesi (MÖ 96-87) ile taşın üzerinde bulunan seramiklerin aynı tarih aralığında olmasıyla birlikte rögarın en alt seviyelerindeki buluntularında aynı özellikler göstermesi açısından kontekst oluşturmakta ve rögarın tek sefer kullanılarak, malzemelerle doldurulduğu anlaşılmaktadır. Rögarın kullanım tarihinin ise MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyılın birinci çeyreği arasında olduğu kesin olarak önerilmektedir (Karakaş, 2019, 14). Bu veri Liman Caddesi'nin tarihine ilişkin de kesin bilgiler içermektedir.

Kentteki diğer önemli bir anıtsal yapı olan Tiyatro'da ise kısıtlı arkeolojik araştırma yapılmıştır. 1999 yılından itibaren kentte sürdürülen kazılarda sadece 1999-2000 yıllarını kapsayan iki sezonda Tiyatro'da kazılar gerçekleştirilmiş (Yağcı, 2001, 259; Yağcı, 2002, 285). Kazılardan elde edilen arkeolojik bulgular, anıtsal yapıyı yıkıma uğratan ve MÖ 70'te gerçekleşen bir tahribata işaret etmektedir (Yağcı, 2001, 261). Kazılar ışığında ortaya çıkan bilgi, Soloi Tiyatrosu'nun MÖ 70 yılından daha önce inşa edilmiş olduğunu kanıtlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen rögarın MÖ 2. yüzyılın sonlarında ve MÖ 1. yüzyılın başlarında kesin olarak varlığının kanıtlanmış olması, Pompeiopolis'in Helenistik Dönem'de önemli bir liman kenti olduğunu göstermektedir (Yağcı ve Kaya, 2012, 103-5). Dolayısıyla rögar buluntusu, buradaki

dükkânların MÖ 2. yüzyıldaki varlığının kesin kanıtı olmakla beraber rögardan önceki varlığının da açık kanıtıdır. Dükkânların yan yana dizili tasarımı, önlerindeki bir caddenin/yolun varlığına da işaret etmektedir (Yıldırım, 2017, 86). Bu durum Roma Caddesi'nin bir Helenistik öncülünün olduğuna ve tasarımında etkiler taşıdığını göstermektedir. *Cardo maximus*, Helenistik Döneme ait bir öncülün rehberliğinde yeniden kurgulanmıştır.

Decumanus maximus için önerilen güzergâhın doğuda ulaştığı/başladığı nokta, tiyatro yapısıdır. Tiyatronun kronolojik olarak varlığının MÖ 70 yılından daha öncesine ait olduğu arkeolojik kazılar ışığında ele geçen buluntular ile kanıtlanmış olması önemli bir bilgidir. Bunun yanı sıra rögardaki buluntular ve tiyatrodaki yıkımın sebebi, ortaktır. Bu, Armenia Kralı Tigranes ile ilişkilendirilmiştir (Yağcı, 2003, 515, 2004, 49, Karakaş, 2019, 14). Her iki alandaki çağdaş zamanlarda gerçekleşen tahribat, Soloi'un Tigranes'ten önce tiyatrosu ve limana açılan yol ve dükkânlarıyla hareketli bir kent yaşantısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu durum tiyatro yapısının kent içerisindeki konumu ve kentsel alanlarla iletişiminin sağlanması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Bu durum tiyatro ile limana açılan Helenistik yol ile dükkânlar arasındaki bir iletişim ağını zorunlu kılmaktadır. Zira Roma İmparatorluk döneminde kurgusu gerçekleşen *decumanus maximus*un doğu ucunun tiyatro ile sonlanmasının ya da ordan başlamasının, tesadüfi olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla *decumanus maximus*un güzergâhı, tiyatro yapısı ile daha önce var olduğu anlaşılan sokak dokusuna/güzergâhına sadık kalınarak tasarımın yürütüldüğüne işaret etmektedir.

Soloi-Pompeipolis'in Helenistik Dönem'de varlığı bilinen kent tasarımı, Seleukoslar döneminde gerçekleşmiş olabilir. Seleukoslar, kentleri belli bir programa ve ölçü standartına göre tasarlamışlardır. Özellikle *insulae*ler standarttır ve istisnasız 2:1 oranı kullanılmıştır (3) (Akarca, 1987, 53). Kilikia'daki Magarsos kenti, Soloi-Pompeipolis'in kent planlığı ile oldukça benzer bir tasarıma sahip olması bakımından dikkat çekicidir. Her iki kent birçok açıdan birbiriyle benzerdirler. İlk benzerlik, her iki kentin liman kenti hüviyetine sahip olmasıdır. İkinci benzerlik, her iki kentin de çevresinde kuleler ile desteklenmiş surların bulunmasıdır. Üçüncü benzerlik, kuleler ve kapılar ile kent planlığı arasındaki ilişkidir. Her iki kentte de *insulae*ler arasındaki sokaklar kulelere açılmakta ve kapılar ise ana caddelerin başladığı/açıldığı ana unsur olarak öne çıkmaktadır. Son benzerlik ise *insulae*lerin ölçüleridir. Magarsos kentinin *insulae* uzunlukları 110 metredir (Rosenbauer-Sayar, 2011, 70, Rosenbauer, 2007, 119) Bu ölçü, Soloi-Pompeipolis'in önerdiğimiz *insulae* uzunluğu için tamamen aynıdır.

Helenistik Dönem kent planı üzerine, erken sokak/cadde dokuları esas alınarak yapılan Roma kent tasarımının birçok başka örnekleri mevcuttur. Antiokheia (Antakya), Roma İmparatorluk döneminde Helenistik dönem kent dokusu ön model alınarak yeniden tasarlanan en iyi bilinen kenttir (Owens, 2000, 144). Leblanc ve Poccardi (1999) Antakya'nın Helenistik dönem kent planının geleneksel konut dokusunda olduğu kadar, kırsal çeperlerde de kısmen izlenebildiğini vurgulamıştır. Helenistik dönem kent planının izleri, geleneksel konut dokusu içerisinde kalan tarihi konutlarda da izlenebilmektedir (Rifaioğlu, 2021, 68-75)

Kilikia Bölgesi içerisinde de benzer örnekler sunulabilir: Tarsus'un doğu ve batı yakasını birbirine bağlayan Kydnos Nehri üzerindeki köprülerden sadece bir tanesi günümüze ulaşmıştır. Söz konusu köprü, Helenistik

dönem içerisine MÖ 2. yüzyıla (Göçmen, 2022, 307-26) ve olasılıkla Seleukosların egemenliği zamanına tarihlenmektedir. Kent içerisindeki ulaşımı sağlayan ana rotalarından/yollarından biri Kleopatra Kapısı'nın 215 metre kuzeydoğusunda açığa çıkarılmıştır. İkinci ve iyi bir şekilde günümüze ulaşan yol ise Cumhuriyet Alanı'nda yer almaktadır. Her iki yol, benzer ölçülere ve bazalttan döşemelere sahiptir. Bu birbirini kesen her iki yolun gerek ölçüleri gerekse inşa tekniği ve malzemesi dikkate alındığında çağdaş oldukları ve Augustus Dönemi'ndeki varlığı kesindir (Alkaç ve Kaplan, 2017). Bunun yanı sıra Kleopatra Kapısı'nın 215 metre kuzeydoğusunda açığa çıkarılan yolun aksının, MÖ 2. yüzyıla tarihlenen köprü ile olan uyumu dikkat çekicidir. Söz konusu durum, gerek ölçüleri gerekse inşa tekniği ve malzemesi benzer olan her iki yolunda MÖ 2. yüzyıldaki varlıklarına işaret etmektedir. Dolayısıyla Tarsus kenti, olasılıkla Seleukosların zamanında tasarlandığını düşündüğümüz Helenistik kent dokusu üzerinde yaşamaya devam etmiştir. Belge (2024, 15) korunan arkeolojik ve tarihi izlerin Jansen planıyla birlikte günümüze kadar taşındığı ifade etmektedir.

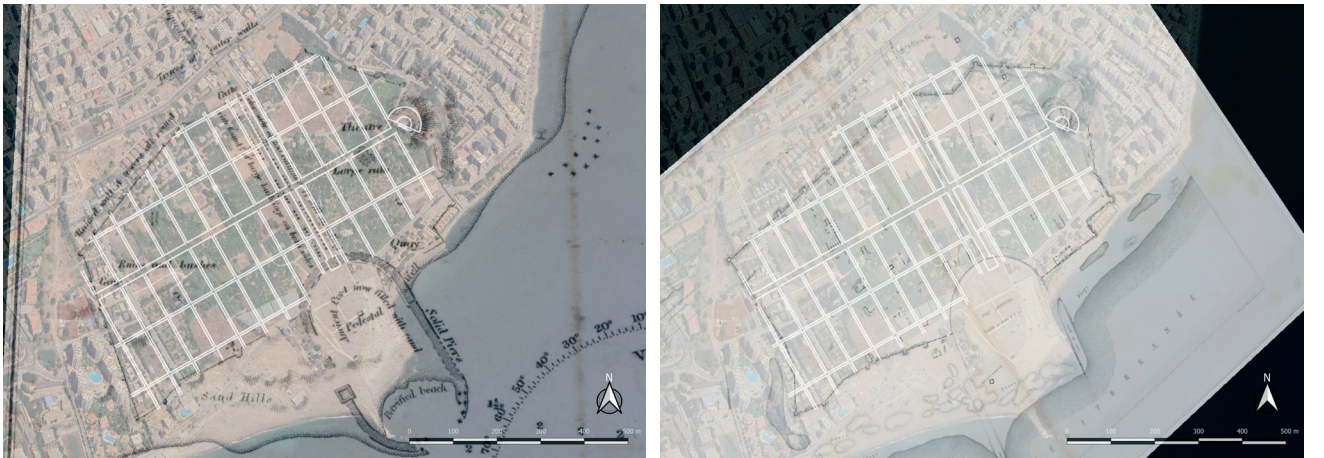
Son örnek ise Diokaisareia kentidir. Diokaisareia'nın antik dönem kent şemasına ilişkin değerlendirme, morfolojik izlerin yanı sıra kısa geçmiş olan ve halen devam eden arkeolojik kazı ve araştırmalarla da ortaya konmuştur. Diokaisareia'da, *decumanus maximus* ve *cardo maximus*'dan oluşan bir kurgunun varlığı kesindir. Nymphaion ve Kuzey Kent Kapısı gibi anıtsal yapıların ana caddeler üzerinde yer alması, bu planlamanın Roma İmparatorluk döneminde gerçekleştirdiğine dair kanıt sunmaktadır. Kentteki Roma dönemi planlamanın Helenistik Kutsal Alan'a göre şekillendirildiği ve Roma anıtsal yapılarının daha öncesinden tasarlanmış planlama ilkelerine göre inşa edildiği tespit edilmiştir. Bu durumun *decumanus maximus* ve *cardo maximus*'un Zeus Olbios Kutsal Alanı'nın temenos duvarlarını temel olarak oluşturulmuş olması, tespit edilen sokakların ve yapıların ise Zeus Olbios Kutsal Alanı'nın ölçülerine göre belirlenmiş yapı adalarına yerleştirilmesi bu planlamanın kanıtlarıdır (Aydınoğlu ve Belge, 2023). Diokaisareia'daki *insulae*ların genişliğinin 55 metre olması, Soloi- Pompeiopolis'in *insulae* genişliğiyle tamamen aynıdır.

Sonuç olarak, bu bilgilerden yola çıkıldığında Soloi- Pompeiopolis'in *insulae* uzunluğunun da, 110 metre (330 ayak) olabileceği değerlendirilmiştir. Soloi- Pompeiopolis'te bu öneriyi kanıtlayacak arkeolojik izler ve yapı kalıntıları da mevcuttur. Liman Caddesi'nin batısında bulunan bugün kemerli bir parçası ayakta kalmış Hamam Yapısı (Resim 9'da 6 numara), *insulae* uzunluğuna ilişkin öneriyi kanıtlayacak niteliktedir. Tremaux'un (1863) kent planında, Hamam'ın planı net bir şekilde verilmiştir. Bu plan, tam olarak bir 55 metre genişliğindeki *insulae*nin içerisinde yer almaktadır ve yapı uzunluğu ise bir *insulae* genişliğini aşmaktadır. Bu durum, *insulae* uzunluklarının yaklaşık 110 metre (330 ayak) olma önerisini desteklemektedir (**Resim 9**).

Ayrıca, 55X110 metre *insulae* genişliği ve 5 metre sokak genişliği referans alındığında sokaklar, bugün korunmamış olan ancak Tremaux (1863) ve Beaufort (1812) planlarında takip edilen surlarla ilişki kuleler ile sonlanmaktadır (**Resim 10**). Buna karşın nihai sonuç, gerçekleştirilecek arkeolojik araştırma ve kazılar neticesinde antik dönem kent planına ilişkin geliştirilen önerilerin değerlendirilmesi ve yeniden gözden geçirilmesiyle mümkün olabilecektir.

Resim 9. 55X110 metre insulae genişliği ve 5 metre sokak genişliği ile kent planı

Resim 10. 55X110 metre insulae genişliği ve 5 metre sokak genişliği ile oluşturulan kent planının tarihi haritalarla karşılaştırılması., a. Beaufort, 1812 tarihli harita, b. Tremaux, 1863 tarihli harita

KAYNAKÇA

- ALKAÇ, E., KAPLAN, D. (2017) *Bir Başkentin Tarihi ve Anıtları: Tarsus*, Ege Yayınları, İstanbul.
- AKARCA, A. (1987) *Şehir ve Savunması*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- AYDINOĞLU, Ü., BELGE, B. (2023) Diocaesarea'nın Antik Dönem Kent Planına İlişkin Değerlendirme, *OLBA*, 31(XXXI), 61-78.
- BALA, S.C., KAPLAN, D. (2025), Soloi-Pompeipolis 2023-2024 Kazıları, 45. Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu, (26-30 Mayıs 2025), Mersin Üniversitesi, Mersin
- BEAUFORT, F. (1812) *Mediterranean, Turkey in Asia, Kara Burnu to Karadash Burnu / published at the Admiralty 24th Feby. 1885 ; Engraved by Edwd. Weller*. American Geographical Society Library Digital Map Collection, University of Wisconsin, <https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/agdm/id/8532/rec/101> Erişim Tarihi: 27.07.2025
- BELGE, B. (2015) Türkiye'de Kentsel Arkeolojik Değerlerin Kent Yaşamına Katılım Sorunsalı; Antakya Tarihi Kent Merkezi Örneği, *Mersin'den Mimarlık Planlama Tasarım Yazıları*, der. Y.S. Levent, M. Uçar, Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, 91-112.
- BELGE, B., AYDINOĞLU, Ü. (2017) Bir Planlama Altlığı Olarak; Roma Dönemi Tarsus Kenti Mekansal Yapısına İlişkin Değerlendirme, *MEGARON*, 12.3, 460-74.
- BELGE, Z. S. (2024) Hermann Jansen Tarsus Planı, Korunan İzler ve Kentsel Süreklilikler, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 2024, 41-2.
- BOYCE, A. (1958) The Harbour of Pompeiopolis. A Study in Roman Imperial Ports and Dated Coins", *American Journal of Archaeology-AJA*, 62/1, 67-78.
- BRANDON, C., HOHLFELDER, R. L., OLESON, J. P., RAUH, N. (2010) Geology, Materials, and the Design of the Roman Harbour of Soli-Pompeipolis, Turkey: the ROMACONS field campaign of August 2009, *International Journal of Nautical Archaeology*, 39(2), 390-9.
- CARTER, H. (1983) *An Introduction to Urban Historical Geography*, E. Arnold, London.
- DIOGENES, L. (1925) *Lives of Eminent Philosophers 1.2. Solon*, Loeb Classical Library.
- ECKART, O. (1975) Soloi, *KP III*, 262.
- ESCH. T. (2011) Zur kommunalen Neuordnung Kleinasien durch Pompeius Kilikia Pedias und Pontos-Ein Vergleich, *ASMS* 66, 35-96.
- FREDE, S. (2000) *Die Phönizischen Anthropoiden Sarkophage*, von Zabern, Mainz.
- GLADISS, A. (1974) Ein Denkmal aus Soloi, *Istanbuler Mitteilungen*, 23-24, 175-81
- GÖÇMEN, İ. (2022) The Oldest Stone Bridge of Anatolia: The Tarsus Bridge, *OLBA*, XXX, 307-326.

- HELD, W. (2002) Die Residenzstädte der Seleukiden. Babylon, Seleukeia am Tigris, Ai Khanum, Seleukeia in Pieria, Antiocheia am Orontes, *Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts* 117, 217-249.
- HILD, F. (2001) Soloi, *Neue Pauly*, 11.
- JONES, A.H.M. (1937) *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford. Wifit and Stock.
- KALINBAYRAK ERCAN, A. (2022) Romanization of Lycia from An Architectural and Urban Perspective, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 2022, 39-2.
- KARAKAŞ, G. (2019) *Soli/Pompeiopolis E7 Plankaresi Rögar Buluntuları*, yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- KROLL, W., MITTELHAUS, K. (1929), *The Real-Encyclopaedia*, Soloi, Stuttgart.
- KSENOFON (2011) *Anabasis-Onbinlerin Dönüşü*,. çev. O. Yarlığaş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- KURT, M. (2006) MÖ 1. Bin Yıl Asur-Anadolu İlişkilerinde Kilikia, *Belleten* LXX, 1-28.
- LEBLANC, J., POCCARDI, G. (1999) Etude de la permanence des tracés urbains etruraux antiques à Antioche-sur-l'Oronte, *Syria* 76, 91-126.
- LEVICK, B. (2000) Greece and Asia Minor, *the Cambridge Ancient History*, IX, der. A.K. Bowman, P. Garnsey,
- RATHBONE, D. Cambridge University Press, 600-15.
- MAGIE, D. (1950) *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ*, I-II., Princeton, Princeton University Press.
- OWENS, E.J. (2000) *Yunan ve Roma Dünyasında Kent*, Homer Yayınevi, İstanbul.
- ÖZBAYOĞLU, E. (1999) Soli (Cilicia) ve Soloecismus, *OLBA* II, 209-220.
- PESCHLOW-BINDOKAT, A. (1970) Zur Säulenstraße von Pompeiopolis in Kilikien, *Istanbuler Mitteilungen*, 373-91.
- RİFAİOĞLU, M.N. (2021) New or transformed: Design approaches of Antakya Houses in the French mandate period. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 2021, 38-2.
- ROSENBAUER, R. (2007) Topographisch-Urbanistischer Survey des Ruinen- geländes am Kap Karataş/Türkei. Vorbericht zur ersten Kampagne 2006, *HASOnline – Hefte zur Archäologie des Mittelmeerraumes aus Bern*, 20, 107-119.
- ROSENBAUER, R., SAYAR. M.H. (2011) Die Siedlungsmauer am Kap Karataş. Ein Indiz für die Stadtneugründung von Antiochia am Pyramos an der Stelle von Magarsos?, *Hellenismus in der Kilikia Pedias*, der. A. Hoffmann, R. Posamentir, M.H. Sayar, Byzas, 14, 155-174.
- SARIKAYA LEVENT, Y. (2008) *Conservation of Archaeological Sites in Urban Areas in Turkey: Soli- Pompeiopolis as a Case Study*,

yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi,
Ankara.

- SARIKAYA LEVENT, Y. (2022) What Happened in Soli-Pompeiiopolis within the Last Two Centuries?, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24/1, 273-304.
- STRABON (2009) *Geographika XII-XIII-XIV*, (çev. A. Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul. ŞAHİN BURAT, E. (2013) Güneş Kenti" Soli Pompeiiopolis: Antik Kent Yerleşim Planının Yönelimi ve Bağlamsal İlişkileri Üzerine, *ODA, TMMOB Mimarlar Odası Mersin Şubesi*, Sayı-5.
- TULUNAY, E. T. (2004) Soli/Pompeiiopolis Heykelleri (2000-2003), 22. *Araştırma Sonuçları Toplantısı 2. Cilt*,
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 23-30.
- TREMEAUX, P. (1858) *Exploration Archaeologique en Asie Mineure*, Librairie De L. Hachette, Paris.
- VOLLMKOMMER, V.R., der. (2001) *Künstlerlexikon der Antike, Über 3800 Künstler aus drei Jahrtausenden*, Leipzig.
- YAĞCI, R. (2001) Soloi-Pompeiiopolis Kazıları 1999, 22. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 259-72.
- YAĞCI, R. (2002) Soloi-Pompeiiopolis 2000 yılı Kazıları, 23. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 285-94.
- YAĞCI, R. (2003) Soloi-Pompeiiopolis 2001 yılı Kazıları, 24. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 513-20.
- YAĞCI, R. (2004) Soloi-Pompeiiopolis 2002 yılı Kazıları, 25. *Kazı Sonuçları Toplantısı 1.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 49-60.
- YAĞCI, R. (2006) Soloi-Pompeiiopolis 2004 yılı Kazıları, 27. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 33-42.
- YAĞCI, R. (2007) Soloi-Pompeiiopolis 2005 yılı Kazıları, 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı 2.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 175-84.
- YAĞCI, R. (2008) Soloi-Pompeiiopolis 2006 yılı Kazıları, 29. *Kazı Sonuçları Toplantısı 3.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 149-66
- YAĞCI, R., KAYA, F.H. (2009), Soloi-Pompeiiopolis 2007 yılı Kazıları, 30. *Kazı Sonuçları Toplantısı 3.Cilt*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara, 465-74.
- YAĞCI, R., KAYA, F.H. (2012) Soli/Pompeiiopolis 2011 Kazıları, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri Bülteni)*, 2012/10: 103-105.
- YAĞCI, R (2013) Problematizing Greek Colonization in the Eastern Mediterranean in the Seventh and Sixth Centuries BC: the case of Soli, *Rough Cilicia: New Historical and Archaeological Approaches*, der.

Michael C. Hoff, Rhys F. Townsend, University of Nebraska-Lincoln, Nebraska, 6-15.

YAĞCI, R. (2015) Rhodian Soli: Orientalizing and Archaic Periods at Soli, *Prof. Dr. Ömer Özyiğit'e Armağan (Studies in Honour of Ömer Özyiğit)*, Ege Yayınları, 443-56.

YAĞCI, R., YİĞİTPAŞA, D. (2018) Soli Pompeiopolis Kazıları 2017, *ANMED (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri Bülteni)* (16) 123-31.

YAĞCI, R. (2023) Soli Höyük'te Bulunan Hitit İmparatorluk Dönemi Bir Balta-Orak Kalıbı, *Halime Hüryılmaz'a Armağan Ege'nin Ruhunu Yaşamak*, Bilgin Kültür Sanat, 397-410.

YILDIRIM, Ş. (2017) Yeni Araştırmaların Işığında Soloi-Pompeiopolis Liman Caddesi, *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 4(1) 71-95.

Received: 27.11.2024; Final Text: 15.08.2025

Keywords: Soloi-Pompeiopolis; Grid Plan; Hellenistic Period; Roman Period; Cilicia.

DETERMINATIONS REGARDING THE ANCIENT CITY PLAN OF SOLOI-POMPEIOPOLIS

Soloi-Pompeiopolis is located in the Viranşehir Neighbourhood of the Mezitli District of Mersin Province, on Tepecik Street and its surroundings, on a large plain bordering the sea. The city, which is within the present-day city, is located at the point where Plain and Mountainous Cilicia meet. Soloi, known to have existed since the Neolithic Period, was abandoned after the earthquake in 525/6 AD. This study presents views on the city plan of Soloi-Pompeiopolis, which has not been the subject of any study to date. In this context, the Port / Colonnaded Street, which is the centre of trade and social life due to being a port city, comes to the fore. Because in the planning of harbour cities, the main axis that provides access to the harbour comes to the prominence and the other elements of the city are shaped around this structuring. In the article, the archaeological data obtained from the Port / Colonnaded Street, one of the areas excavated in Soloi, are evaluated and the city plan and design principles are interpreted. In addition, the few data obtained from the excavations in the theatre of the city constitute another part of the archaeological data covered in the study. Other data used in the proposals for the city plan of Soloi-Pompeiopolis are the city plans prepared by travellers who visited the city in the 19th century. In addition, the results were supported by examining the traces of the built environment (garden walls, slopes showing topographical changes in the area, tree rows and agricultural areas) by using the current cadastral texture, old aerial photographs, base maps and satellite images. In conclusion, the *cardo maximus*, which was realised in Soloi-Pompeiopolis during the Roman Imperial Period, is visible today with its monumental appearance. Based on the excavation reports published as a result of the excavations carried out in the city, it is understood that Soloi-Pompeiopolis has all the data of Roman urban planning with the *decumanus maximus*, whose existence has been proved but not yet visible. It is suggested that this design, which appears as the main element in the city planning of Soloi-Pompeiopolis in the Roman Imperial Period, was realised with reference to the city plan, which is understood to have existed in the

Hellenistic period as a preliminary model. Although the width of the *insula* at Soloi was found to be 55 metres (165 feet), there is no data on the length of the *insula*. On the other hand, it is suggested that Soloi first achieved a regular city plan during the Seleucid period, and based on the information that the Seleucids designed the cities according to a certain programme and standard of measurement with a ratio of 2:1 without exception, it is assumed that the *insulae* of Soloi-Pompeiopolis were 110 metres (330 feet) in length. This suggestion is supported by the Bath Structure located to the west of the Prot Street, of which an arched passage survives today. The findings and suggestions presented in the article will be a guide for the ongoing archaeological investigations. In the light of the data to be obtained in the forthcoming years, the suggestions presented in this article will be re-evaluated.

SOLOİ-POMPEİOPOLİS ANTİK DÖNEM KENT PLANINA İLİŞKİN TESPİTLER

Soloi-Pompeiopolis Mersin İli, Mezitli İlçesinin Viranşehir Mahallesinde Tepecik Sokak ve çevresine yayılmış, denize kıyısı bulunan geniş bir düzlükte bulunmaktadır. Günümüz kenti içerisinde kalan kent, Ovalık ve Dağlık Kilikia'nın bulunduğu noktada yer almaktadır. Neolitik Dönemden itibaren varlığı bilinen Soloi, MS 525/6 yıllarında gerçekleşen depremin ardından terk edilmiştir. Bu çalışmada, Soloi-Pompeiopolis'in bugüne kadar herhangi bir çalışmanın içeriğini oluşturmamış kent planına ilişkin görüşler sunulmaktadır. Bu kapsamda bir liman kenti olması vesilesiyle ticaretin ve sosyal yaşamın merkezi olan Liman Caddesi ön plana çıkmaktadır. Çünkü Liman kentlerinin planlanmasında, Limana ulaşımı sağlayan ana aks ön plana çıkar ve kentin diğer unsurları ise bu yapılanmanın etrafında şekillenir. Bu makale ile Soloi'da kazıları devam eden alanlardan olan Liman Caddesi'nden elde edilen arkeolojik veriler değerlendirilerek kent planı ve tasarım ilkeleri yorumlanmaktadır. Bunun yanı sıra kentin tiyatrosunda sürdürülen kazılarla elde edilen az sayıdaki veri, çalışma kapsamında ele alınan arkeolojik verilerin bir diğer kısmını oluşturmaktadır. Soloi-Pompeiopolis kent planına ilişkin önerilerde kullanılan diğer veriler ise 19. yüzyılda kente gelen gezginler tarafından hazırlanan kent planlarıdır. Ayrıca güncel kadastral doku, eski tarihli hava fotoğrafları, güncel hâlihazır harita ve uydu görüntüleri kullanılarak yapı çevre izlerinin (bahçe duvarları, alandaki topografik değişimleri gösteren şevler, ağaç dizileri ve tarımsal alanlar) incelenmesi ile sonuçlar desteklenmiştir. Sonuç olarak Soloi-Pompeiopolis'te Roma İmparatorluk döneminde hayata geçirilen *cardo maximus*, anıtsal görünümü ile günümüzde görülür durumdadır. Kentte gerçekleştirilen kazılar sonucunda yayınlanan kazı raporlarından yola çıkıldığında varlığı kanıtlanan ve ancak henüz görünür olmayan *decumanus maximus* ile Soloi-Pompeiopolis'in Roma kent planlılığının bütün verilerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Soloi-Pompeiopolis Roma İmparatorluk dönemi kent planlamacılığında ana unsur olarak karşımıza çıkan bu tasarımın, ön model olarak Helenistik dönemde varlığı anlaşılan kent planından referans alınarak gerçekleştirildiği önerilmektedir. Soloi'da *insula* genişliği 55 metre (165 ayak) olarak tespit edilmişse de *insulae*lerin uzunluğuna ilişkin bir veri mevcut değildir. Buna karşın Soloi'un Seleukoslar Döneminde ilk olarak düzenli bir kent planına ulaştığı önerilmekte ve Seleukosların kentleri belli bir programa ve ölçü standartına göre istisnasız 2:1 oranı ile tasarlamış olduğu bilgisinden yola çıkılarak Soloi-Pompeiopolis'in *insulae* uzunluğunun 110 metre (330 ayak) olduğu kabul edilmektedir. Bu öneriyi

ise Liman Caddesi'nin batısında bulunan bugün kemerli bir geçişi ayakta kalmış Hamam Yapısı'nın desteklediği sunulmaktadır. Yazı kapsamında sunulan bulgular ve öneriler, sürdürülmekte olan arkeolojik araştırmalar için yol gösterici olacaktır. Önümüzdeki yıllarda elde edilecek veriler ışığında yazı kapsamında sunulan öneriler yeniden değerlendirilecektir.

DENİZ KAPLAN; B.A, M.Sc., PhD

Received his BA (2005), MA (2007) and PhD (2013) degrees from Mersin University. Main research interests are ancient architecture, ornamentation and settlement archaeology. denizkaplan@mersin.edu.tr

BURAK BELGE; B.CP, M.Sc., PhD

Received his bachelor's degree in city and regional planning (2002) and master's degree in city planning (2005) from Middle East Technical University. Earned his PhD degree from Department of City and Regional Planning at Middle East Technical University in 2012. Major research interests include urban conservation, urban archaeology and city in history. burakbelge@mersin.edu.tr.